

การพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย

Development of Ecotourism Attraction Standards in Thailand

◆ ราณี อีสัยกุล

รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Ranee Esichaikul

Associate Professor DBA., School of Management Science, Sukhothai Thammathirat

Open University, E-mail: esichai@gmail.com

◆ รชพร จันทร์สว่าง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Rochaporn Chansawang

Assistant Professor Ph.D., School of Management Science, Sukhothai Thammathirat

Open University, E-mail: chansawangr@gmail.com

Abstract

This research aimed to assess ecotourism attraction standards and to propose development guidelines for ecotourism attractions in Thailand. This research was a qualitative research. Fifty-three in-depth interviews were conducted by purposive sampling from key informants including the representatives from related public sector, private sector, community and educational institutes. Moreover, the focus groups of eighty-five key informants were conducted to assess ecotourism attraction standards in six selected national parks in Thailand. Content analysis, strength and weakness analysis and standard scoring were used to analyze data. The result found that the grand total scores of six national parks were at a very good level. Kaeng Kachan National Park received the highest score, followed by Doi Intanon, Khaoyai, Khaosok, Mukoh Surin, and Kuiburi National Parks respectively. Finally, the research guidelines for the public sector, private sector and the communities for developing ecotourism attraction standards including development of ecotourism policy and master plan for Thailand, enforcement of ecotourism attraction standards, education and development of conservation consciousness among stakeholders, management of ecotourism attraction facilities, and marketing and public relations for ecotourism attractions.

Keywords: Standards Development, Ecotourism Attraction, Thailand

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว และเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ที่ให้ข้อมูลหลักจากหน่วยงานของภาครัฐ เอกชน ชุมชน และนักวิชาการ จำนวน 53 คน และการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวน 85 คนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 6 แห่งในประเทศไทย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย และการวิเคราะห์แบบประเมินมาตรฐานโดยสรุปผลเป็นค่าคะแนน ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินอุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่งมีมาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีคะแนนสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ดอยอินทนนท์ เขาใหญ่ เขาสกก หมู่เกาะสุรินทร์ และกุยบุรี ตามลำดับ สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ได้แก่ แนวทางการจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย การบังคับใช้มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มีส่วนได้เสียด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำสำคัญ : การพัฒนามาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประเทศไทย

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน การลงทุน และการกระจายรายได้สู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง กรมการท่องเที่ยว (2559) รายงานว่า สถานการณ์นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทย ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 29.8 ล้านคน มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.44 เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา และมีรายได้จากตลาดต่างประเทศ ปี พ.ศ. 2558 ประมาณ 1,118,763 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.74 แต่การขยายตัวของการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยปราศจากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและเชิงศิลปวัฒนธรรมเกิดความเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อสมดุลของระบบนิเวศ และยากที่จะฟื้นฟูให้กลับมาเหมือนเดิม (วัฒนาพร สุญา, 2545) นอกจากนี้ นโยบายภาครัฐที่ต้องการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวโดยขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดปัญหาทั้งต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ระบบนิเวศวิทยา และสภาพสังคมท้องถิ่น ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง ขณะเดียวกันการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ก่อให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเดิม ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ และภูเก็ต เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อช่วยฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม และรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวคิดสำคัญในการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากยังมีแหล่งท่องเที่ยวอีกจำนวนมากที่ถูกคุกคามจากการท่องเที่ยวที่เกินขอบเขต และเพื่อสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่ระบุถึงการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เสื่อมโทรม (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) ประกอบกับรายงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2555-2556 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจำนวนมากที่สุดจำนวน 5,344,534 คน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556) ซึ่งหากเปรียบเทียบกับสัดส่วนนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่เดินทางมาท่องเที่ยวเมื่อปี พ.ศ. 2556 พบว่า มีนักท่องเที่ยวจำนวน 26,546,725 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2556) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสัดส่วนนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีสัดส่วนร้อยละ 20 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมดที่เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย การขยายตัวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังคงเพิ่มมากขึ้นทุกปี แต่การขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยยังไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่าที่ควร การศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผ่านมาถูกละเลย และไม่มีการต่อยอดเพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม ทั้ง ๆ ที่มีความตระหนักจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน อาทิ สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) ที่ระบุถึงกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นโดยตรงในสัดส่วนที่มากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไปค่อนข้างมาก นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการสนับสนุนให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดกับผู้มีส่วนได้เสียในการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ ซึ่งเป็นแนวโน้มด้านบวกที่ส่งเสริมให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาหาคำตอบเชิงประจักษ์ด้วยการศึกษาและประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อไป

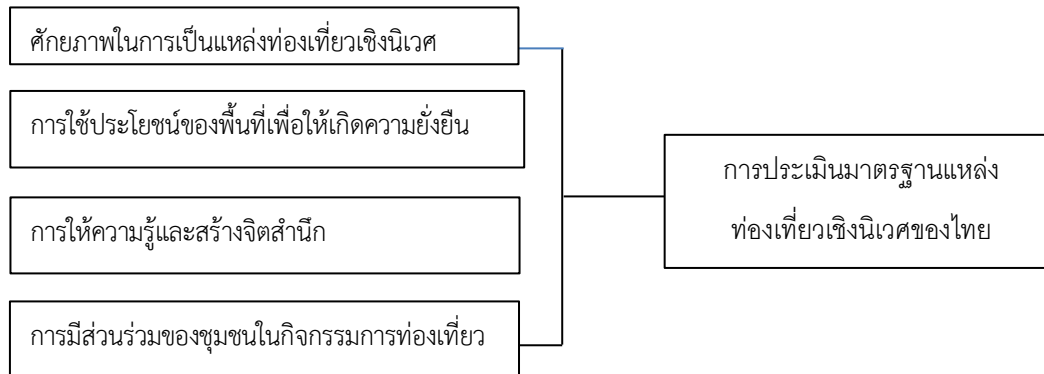
วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว
- 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา แนวคิดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้านของกรมการท่องเที่ยว

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ไม่ใช่เพียงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นกิจกรรมที่เน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ธรรมชาติ (Natural-based) ด้านการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainability) ด้านกิจกรรมและกระบวนการศึกษาเรียนรู้ (Educational) และด้านการมีส่วนร่วม (People participation) (Buckley, 1994; Diamantis, 2004) โดยกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนโดยมีแนวทางการจัดการ 6 ด้าน ได้แก่ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม การศึกษาและสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น การส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการลงทุน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เน้นความยั่งยืน โดยให้ความสนใจในประสบการณ์และการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบน้อยที่สุด แต่ก่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนในท้องถิ่น ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น (Fennell, 1999: 43)

อย่างไรก็ตามถึงแม้กระแสนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยที่เคยถูกกำหนดเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติการไว้ในอดีต ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ ต่อมากรมการท่องเที่ยว (2556) ได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการจัดการการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิด

ความยั่งยืน ด้านการจัดการการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีดัชนีชี้วัดศักยภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพเพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นด้วย

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยการส่งเสริมศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) กิจกรรมและกระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยว (กฤษณ์ โคตรสมบัติ, 2553: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) การมีส่วนร่วมของชุมชน (กฤษณ์ โคตรสมบัติ, 2553: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: ประยูร ดาศรี, 2557: รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภัควิภาส, 2557) และการบริหารจัดการ (อภิญา เลื่อนฉวี, 2547: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: ประยูร ดาศรี, 2557)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ตำรา หนังสือ เอกสาร รายงานวิจัย และเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. การสำรวจและเลือกพื้นที่ศึกษาจุดหมายปลายทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 5 ภาคหลักที่เป็นตัวแทนของประเทศไทย โดยเลือกศึกษาในอุทยานแห่งชาติของแต่ละภาคที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศวิทยาที่สมบูรณ์ และเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกทางน้ำและทางทะเล รวม 6 แห่ง ได้แก่ ภาคเหนือ: อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ภาคใต้: อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ภาคกลาง: อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และภาคตะวันตก: อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานท้องถิ่น เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่เป็นตัวแทน เอกชน และชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก 5 กลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อยประกอบด้วยผู้บริหารของหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ผู้บริหาร/เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือห้วข้อย่อย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามี 2 ลักษณะ คือ

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาควิชาการ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด
2. แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ของผู้มีส่วนได้เสียจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และนักวิชาการในแต่ละพื้นที่ เพื่อใช้ในการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผู้วิจัยได้นำแบบประเมินตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว (2557) มาใช้ในการประเมิน ซึ่งกรมการท่องเที่ยวได้กำหนดปัจจัยหรือตัวแปรเพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการประเมิน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนกลาง จำนวน 53 คน และในส่วนภูมิภาค 6 อุทยานแห่งชาติ ระหว่างเดือนกันยายน 2558 ถึง เมษายน 2559 รายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์จากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค (คน)

หน่วยงาน	จำนวน
กรม/อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	8
กรมการท่องเที่ยว/สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด	7
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัด	6
องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	2
หมู่บ้าน/กลุ่ม/ชุมชนท่องเที่ยว/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	10
ภาคเอกชน เช่น สมาคม/ชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริษัทนำเที่ยว	16
สถาบันการศึกษา	4
รวม	53

2. การประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง และจัดให้มีการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผู้ประเมินที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่จากภาครัฐ เอกชน และภาคชุมชน โดยมีกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 85 คน ระหว่างเดือนกันยายน 2558 ถึง เมษายน 2559 ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนตัวอย่างที่ร่วมประชุมกลุ่มย่อยในอุทยานแห่งชาติ (คน)

หน่วยงาน/ธุรกิจ	ดอยอินทนนท์	เขาใหญ่	เขาสก	หมู่เกาะสุรินทร์	แก่งกระจาน	กุยบุรี
ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง	2	5	6	4	4	6
ผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2	5	6	2	2	3
ผู้แทนภาคชุมชน/เอกชน	12	-	6	4	2	5
นักวิชาการ/คณาจารย์	1	1	3	1	2	1
รวม	17	11	21	11	10	15

การวิเคราะห์ข้อมูลและการดำเนินงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินการโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยโดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis) สำหรับผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินฯ แล้วจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยคะแนนตามเกณฑ์มาตรฐาน

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ผลการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยตามกรอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกรมการท่องเที่ยว

ผลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการประชุมกลุ่มย่อยของผู้มีส่วนได้เสียจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาควิชาการ ในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง สรุปผลได้ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเปรียบเทียบเป็นรายด้าน จำแนกตามอุทยานแห่งชาติ (100 คะแนน)

อุทยานแห่งชาติ	ศักยภาพแหล่งนิเวศ (40)	การใช้ประโยชน์ (20)	การให้ความรู้และจิตสำนึก (20)	การมีส่วนร่วมของชุมชน (20)	คะแนนรวม (100)	ระดับมาตรฐาน
ดอยอินทนนท์	30	13	16	18	77 (2)	ดีมาก
เขาใหญ่	26	16	18	14	74 (3)	ดีมาก
เขาสก	30	11	17	16	74 (3)	ดีมาก
หมู่เกาะสุรินทร์	32	14	13	14	73 (4)	ดีมาก
แก่งกระจาน	30	18	15	16	79 (1)	ดีมาก
กุยบุรี	30	15	12	14	71 (5)	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	29.7	14.5	15.2	15.3	74.7	ดีมาก

สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อยการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำแนกแต่ละอุทยาน จากตารางที่ 3 พบว่า อุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่งอยู่ในระดับมาตรฐานดีมาก (★★★★) คือ มีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีคะแนนสูงสุด (79) รองลงมา คือ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (77) และอุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีคะแนนต่ำสุด (71) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 29.7 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์มีค่าคะแนนสูงสุด (32) และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีค่าคะแนนต่ำสุด (26) ด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อความยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 14.5 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีค่าคะแนนสูงสุด (18) และอุทยานแห่งชาติเขาสกมีค่าคะแนนต่ำสุด (11) ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.2 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีค่าคะแนนสูงสุด (18) และอุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำสุด (12) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.3 คะแนน โดยอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์มีค่าคะแนนสูงสุด (18) และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์และกุยบุรีมีค่าคะแนนต่ำสุดเท่ากัน (14)

2. ผลการสัมภาษณ์เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุทยานแห่งชาติ 6 แห่ง จำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

1) อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 4 จุดเด่นและจุดด้อยด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามธรรมชาติที่โดดเด่น มีความหลากหลายของป่าไม้และมีป่าชุมชน มีอากาศหนาวเย็นสบายตลอดปี มีธรรมชาติที่สวยงามที่พบได้น้อยแห่ง มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยป่าต้นน้ำมีความสำคัญแก่คนในชุมชนมาก แต่มีความเปราะบางต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ หรือเหตุจากปัจจัยที่มนุษย์มีส่วนเกี่ยวข้อง
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว กำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล รวมทั้งกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ในช่วงวันหยุดยาวหรือช่วงวันหยุดปิดภาคเรียนจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการเที่ยวชมและกางเต็นท์มาก เกิดปัญหาการติดค้างขึ้นดอย ภายในอุทยานฯ มีการให้บริการบ้านพัก ร้านอาหาร และมีกิจกรรมเดินป่าเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เทียน น้ำตก ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้ ดูป่าเมฆ เป็นต้น
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และการสื่อความหมาย แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อถาวรที่คงเดิมทำให้ขาดความน่าสนใจและขาดข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน มีเว็บไซต์รวมของอุทยานแห่งชาติทุกแห่ง และมีสื่อที่ใช้บุคคล เช่น เจ้าหน้าที่สื่อความหมายบรรยายให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทยและสามารถสื่อสารข้อมูลพื้นฐานกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นภาษาอังกฤษได้ มีการอบรมผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นและอาสาสมัครเพื่อสร้างจิตสำนึกในการไม่ทิ้งขยะ มีการจัดทำโครงการ “ขยะคืนถิ่น” เป็นการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่ธรรมชาติในทุกอุทยานแห่งชาติ

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	มีการนำแนวความคิดมาให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาป่าและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการเป็นอาสาสมัคร ฝึกอบรมให้ชาวบ้านเป็นผู้เล่าเรื่องราวธรรมชาติ เป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่นที่มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าบ้านและรักบ้านถิ่นฐาน และมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก ลานกางเต็นท์ โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และเป็นผู้นำเที่ยว

2). อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 5 จุดเด่นและจุดด้อยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	มีความหลากหลายของธรรมชาติ มีอากาศเย็นสบายตลอดปี มีธรรมชาติที่สวยงามที่พบได้น้อยแห่ง และได้รับการรับรองเป็นแหล่งมรดกโลกด้านธรรมชาติจากองค์การ UNESCO มีพืชพรรณไม้เฉพาะถิ่น มีสัตว์ป่าหายากที่พบเห็นได้ เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างน้อย มีกำหนดกฎระเบียบจราจรให้นักท่องเที่ยว เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามขับรถเร็ว ห้ามให้อาหารสัตว์ เป็นต้น
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืน	มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล และกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ นักท่องเที่ยวไป-กลับ และพักค้างแรม และมีการกำหนดจำนวนเต็นท์ อุทยานฯ ยังส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวใช้บริการที่พัก และร้านอาหารของเอกชน และเข้ามาท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ โดยไม่ต้องพักแรม กิจกรรมภายในอุทยานฯ มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติระยะสั้นให้นักท่องเที่ยวเดินเที่ยวเอง และผู้นำทางซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ หรือมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ และมีกิจกรรมเที่ยวน้ำตก ส่องสัตว์ ดูนก และศึกษาพันธุ์ไม้
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและมีเจ้าหน้าที่ประจำพร้อมการสื่อความหมายที่ไม่ใช้บุคคลที่น่าสนใจ และเป็นปัจจุบัน มี facebook และ website ของอุทยานฯ เอง และเจ้าหน้าที่บรรยายให้ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกกับนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศ แต่ควรเสริมความรู้เรื่องพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าที่มีหลากหลายในอุทยานฯ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นคุณค่าของป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ มีการจัดทำโครงการ Junior Ranger เพื่อสร้างสายใยครอบครัว โดยให้พ่อแม่อธิบายให้ความรู้ระบบนิเวศกับลูก และหากลูกตอบคำถามได้ก็จะได้ประกาศนียบัตรจากอุทยานฯ เขาใหญ่
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	ถนนทางเข้าอุทยานฯ เขาใหญ่จากอำเภอปากช่องค่อนข้างแคบ อุทยานฯ จึงห้ามนำรถไค้ขึ้นและจัดรถสองแถวของชุมชนเพื่อให้บริการ สร้างรายได้แก่ชุมชน และยังมีรายได้จากการให้บริการส่องสัตว์ โดยจัดเป็นระบบสวัสดิการให้แก่ครอบครัวเจ้าหน้าที่ เพื่อให้บริการส่องสัตว์แก่นักท่องเที่ยว โดยผู้นำส่องสัตว์ต้องผ่านการฝึกอบรมให้มีความรู้เรื่องสัตว์ป่าและระบบนิเวศ โดยจัดเป็นลักษณะกิจกรรมแบบ Night Safari Tour

3). อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติเขาสกใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 6 จุดเด่นและจุดด้อยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติเขาสก

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติเขาสก
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศวิทยา แหล่งธรรมชาติคงสภาพความเป็นธรรมชาติเดิมไว้มาก มีสัตว์ป่าและพันธุ์ไม้หายาก มีธรณีสัณฐานที่พบได้น้อย เช่น เขาหินปูน มีแหล่งท่องเที่ยวทางบก มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีน้ำตก และมีแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาบริเวณอุทยาน มีวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นชาวใต้ บางครั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเจริญเติบโตมากเกินไปในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดขยะจำนวนมาก น้ำเสีย ภาครัฐต้องจัดระเบียบเมืองด้านการสร้างสิ่งปลูกสร้างในลำน้ำ
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว กำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล และกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่ยังไม่ได้มีการจัดทำอย่างจริงจัง เพราะมีการกำหนดขนาดของกลุ่มที่เดินป่าบริเวณเขื่อนและจำนวนแพที่พักอยู่แล้ว มีการให้บริการบ้านพัก แพที่พัก และร้านอาหาร และแพที่พักของเอกชนในบริเวณเขื่อนรัชชประภา กิจกรรมท่องเที่ยวทางบก เช่น เดินป่าในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก และนั่งช้าง และกิจกรรมทางน้ำบริเวณเขื่อน เช่น ล่องเรือชมวิถีชีวิตคน ดูน้ำตก ดูสัตว์ป่า และพายเรือแคนู
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และการสื่อความหมาย แต่สื่อส่วนใหญ่ไม่น่าสนใจและไม่เป็นปัจจุบัน และ เจ้าหน้าที่บรรยายให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวไทย และนักท่องเที่ยวต่างชาติ และมีการอบรมให้ความรู้กับคนขับเรือ และเจ้าของแพที่พักเกี่ยวกับข้อพึงปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	ชุมชนใกล้เคียงอุทยานฯ มีความต้องการอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่ให้ถูกทำลาย จึงจัดตั้งเป็นกลุ่มท่องเที่ยวต่าง ๆ จำนวน 11 ชุมชน และได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการบ้านพัก โฮมสเตย์ อาหารและเครื่องดื่ม และบริการเป็นผู้นำเที่ยวเฉพาะถิ่น ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น คนขับเรือเที่ยวเขื่อน เจ้าของเรือที่ให้บริการ ค่าอาหารและเครื่องดื่มของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านเลี้ยงปลาในกระชัง การขายของที่ระลึกบริเวณท่าเรือ และค่าแพที่พักบางแห่ง และให้บริการเดินป่า ส่องสัตว์

4). อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 7 จุดเด่นและจุดด้อยด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
ศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	มีความหลากหลายของชายหาดและเกาะต่าง ๆ มีภูมิอากาศแบบมรสุม และมีจุดท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งดำน้ำดูปะการังหลายจุด ทรัพยากรทั้งบนบกและในทะเลมีความสมบูรณ์และงดงามเหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สภาพป่าที่สมบูรณ์ นกชนิดที่หายาก หาดทรายขาวสะอาด และแนวปะการังริมฝั่งน้ำตื้นจัดเป็นทรัพยากรที่สำคัญ
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว กำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลา และฤดูกาล เช่น ฤดูมรสุม อุทยานฯ จะปิดไม่ให้นักท่องเที่ยวเนื่องจากคลื่นลมแรง และเพื่อให้ธรรมชาติฟื้นตัว และกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการทั้งนักท่องเที่ยวไปกลับและพักค้าง และมีกิจกรรมเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้ ดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นและน้ำลึก และเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวมอแกน
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำอุทยานฯ มีแต่บรรยายสั้น ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวก่อนทำกิจกรรม เพื่อให้ความรู้เรื่องปะการังและการไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการใช้อุปกรณ์ดำน้ำ การสื่อความหมาย เช่น นิทรรศการ การฉายวิดีโอ แผ่นป้ายสื่อความหมาย แต่สื่อส่วนใหญ่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ทำให้ขาดความน่าสนใจและไม่เป็นปัจจุบัน มีการจัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภทเป็นย่อยสลายได้และ Recycle ขยะย่อยสลายได้บนเกาะโดยใช้วิธีขุดหลุมฝังกลบบนเกาะ ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้จะมีการเก็บรวบรวมแล้วนำมาขึ้นฝั่ง
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	มีชุมชนชาวมอแกนที่มีวัฒนธรรมความเชื่อในจิตวิญญาณ ไหว้บรรพบุรุษและผีसाง และยังคงประกอบอาชีพชาวประมงเป็นหลัก ชาวมอแกนอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ ในลักษณะเป็นคนพิเศษที่สามารถสร้างที่อยู่อาศัย หาดอาหาร จับปลา เก็บหาของป่า และผักตามธรรมชาติ เพื่อให้หมู่บ้านชาวมอแกนคงวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่ได้ แต่ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว มีเพียงหารายได้จากการท่องเที่ยว เช่น ชาวมอแกนเป็นเจ้าของเรือหรือรับจ้างขับเรือหางยาว หรือเป็นลูกเรือ รับจ้างเป็นลูกจ้างอุทยานแห่งชาติและบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ และชาวบ้านยังมีรายได้จากการขายอาหารขายของที่ระลึก

5). อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 8 จุดเด่นและจุดด้อยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์และเป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี และมีลักษณะเด่นทางธรรมชาติหลายแห่ง เช่น ทะเลสาบ น้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทะเลหมอก แหล่งดูนก แหล่งดูผีเสื้อ สภาพป่าไม่มีความสมบูรณ์เป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์ป่าและนกที่หายาก มีชาติพันธุ์ชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงบริเวณหมู่บ้านกร่าง โป่งลึก บางกลอย ต่าบลห้วยแม่เพรียง และถาวรบริเวณป่าละอู มีมาตรการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นบริเวณภูเขา และกำหนดห้ามยานพาหนะส่วนบุคคลขึ้นเขา เพื่อลดผลกระทบและสะดวกต่อการดูแลรักษาความปลอดภัย โดยมีการจัดบริการรถและจัดการจราจรขึ้นลงเขาพะเนินทุ่งตามช่วงเวลาที่กำหนด
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว กำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูฝนมีกำหนดปิดการท่องเที่ยวและพักแรมบริเวณพะเนินทุ่ง และกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ มีการให้บริการบ้านพัก และลานกางเต็นท์ นอกอุทยานฯ มีที่พักแบบรีสอร์ท เช่น บริเวณหมู่บ้านพุซิม และโฮมสเตย์บ้านถ้ำเสือซึ่งผ่านการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์จากกรมการท่องเที่ยว มีกิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ชมทะเลหมอก ดูนก ดูผีเสื้อ ศึกษาพันธุ์ไม้ เยี่ยมชมวิถีชีวิต ล่องเรือในอ่างเก็บน้ำ และยังมีการจัดค่ายเยาวชน และกิจกรรม CSR เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน สร้างฝายเก็บน้ำ
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว มีการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ แต่สื่อส่วนใหญ่เป็นสื่อที่เป็นการศึกษาทางเดียว และไม่ได้ปรับปรุงเนื่องจากขาดอุปกรณ์ ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางแต่ยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นลักษณะตัวแทนของชุมชนในคณะกรรมการ PAC ชาวบ้านไม่ได้คิดวางแผนการท่องเที่ยวกันเอง และจัดตั้งชมรมผู้ประกอบการรถเที่ยวเขาพะเนินทุ่ง ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการขับรถขึ้นพะเนินทุ่ง ขับเรื่อนำเที่ยวในอ่างเก็บน้ำ และขับเรือยาลำน้ำเพชร ชุมชนบ้านถ้ำเสือมีการจัดตั้งงบประมาณทำธนาคารต้นไม้ ปลูกป่าชุมชน และปลูกผลไม้

6. อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพอุทยานแห่งชาติกุยบุรีใน 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 9 จุดเด่นและจุดด้อยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

องค์ประกอบ	อุทยานแห่งชาติกุยบุรี
ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำกุยบุรีและแม่น้ำปราณบุรี มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชและสัตว์สูงมาก เป็นถิ่นกำเนิดไม้หอมหลายชนิด เช่น ไม้จันทร์หอม ยังเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่าที่สำคัญ ทั้งฝูงช้างป่า กระทิง และวัวแดง เป็นพื้นที่โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติกุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติมีความสมบูรณ์ เป็นสถานที่เสมือนซาฟารีเมืองไทย
การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และมีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล ไม่มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่ามีการจัดระบบจัดการที่ดี โดยเน้นการจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว 8 คน ต่อรถบริการ 1 คัน เพื่อไม่เป็นการรบกวนสัตว์ป่า นักท่องเที่ยวต้องใช้บริการรถยนต์ของชุมชนพื้นที่อุทยานฯ และการเข้าชมสัตว์ป่าต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ล่วงหน้า แต่ไม่มีบริการบ้านพัก มีเพียงลานกางเต็นท์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไปเช้าเย็นกลับ กิจกรรมมีการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมศึกษาพันธุ์ไม้ และกิจกรรมค่ายสำหรับนักเรียน/นักศึกษา โดยค้างในโฮมสเตย์ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจเป็นพิเศษ คือดูช้างและส่องสัตว์ป่า
การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่เพื่อให้ความรู้ รวมทั้ง blog และ facebook ของอุทยานฯ แต่ระดับการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เพราะเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ไม่เพียงพอ นักท่องเที่ยวต้องศึกษาเอง ป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางยังมีจำนวนน้อย และไม่มีป้ายภาษาอังกฤษ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	เคยมีปัญหาความขัดแย้งของคนกับช้างที่มีอยู่มาตั้งแต่ในอดีต แต่อุทยานฯ ได้ชักชวนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างเข้ามาดำเนินธุรกิจเพื่อให้การบริการด้านรถนำเที่ยว และอบรมให้ความรู้เบื้องต้นกับผู้นำเที่ยวท้องถิ่นและคนขับรถ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม โดยสร้างเครือข่ายชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี เพื่อลดความขัดแย้ง และจัดตั้งเครือข่ายองค์กรอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี (POWER of Kuiburi) โดยแต่ละองค์กรมีภารกิจหลักและภารกิจสนับสนุนภายใต้การดำเนินงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชนรวม 13 องค์กร ในการร่วมอนุรักษ์สัตว์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติในผืนป่ากุยบุรีที่เชื่อมต่อระหว่างกุยบุรีและแก่งกระจาน

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง พบว่า ทุกแห่งอยู่ในระดับมาตรฐานดีมาก (★★★★) คือ มีค่าคะแนนระหว่าง 71-80 คะแนน ทั้งนี้จากเงื่อนไขการประเมินของผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวเองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่น อุทยานแห่งชาติของไทยมีทรัพยากรทางธรรมชาติซึ่งเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังนี้

1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่นทางธรรมชาติ มีความหลากหลายของป่าไม้ และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เช่น ลักษณะภูมิอากาศที่หนาวเย็นสบายตลอดปี และการเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ การรับรองเป็นแหล่งมรดกโลกด้านธรรมชาติจากองค์การ UNESCO เนื่องจากมีความคงสภาพตามธรรมชาติคงเดิมไว้มากของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ การมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางบกที่เป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติ แหล่งชมสัตว์หายาก และยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำภายในบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภาซึ่งเป็นจุดเด่นที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติเขาสก สำหรับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายของชายหาดและเกาะต่าง ๆ ที่งดงาม มีแหล่งดำน้ำดูปะการังหลายจุด อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ และมีทะเลสาบ น้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทะเลหมอก แหล่งดูนก และแหล่งดูผีเสื้อ และอุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชและสัตว์สูงมาก เป็นถิ่นกำเนิดไม้หอมหลายชนิด เป็นถิ่นอาศัยของสัตว์ป่าที่สำคัญ ทั้งฝูงช้างป่า กระทิง และวัวแดง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยานแห่งชาติของไทยมีความอุดมสมบูรณ์และโดดเด่นซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาคำแนะนำของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบนเส้นทางสีเขียว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) ที่ระบุว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความยั่งยืน คือ ปัจจัยด้านพื้นที่ ที่ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวและสภาพภูมิทัศน์ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม อุทยานแห่งชาติควรมีการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งรัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภัควิภาส (2557) เสนอแนะแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน อาทิ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ควรเน้นการสร้างกลยุทธ์ระดับปฏิบัติการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การจัดการเพื่อการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านบริการในแหล่งท่องเที่ยว การสร้างคุณภาพของร้านอาหาร และการปรับปรุงภูมิทัศน์

2. ด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อความยั่งยืน พบว่าอุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ตามช่วงเวลาและฤดูกาล มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม พบว่าในช่วงวันหยุดยาวหรือช่วงวันหยุดปิดภาคเรียนจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเกินขีดความสามารถในการรองรับ และมีนักท่องเที่ยวบางส่วนพยายามละเมิดกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งสอดคล้องกับอภิญา เลื่อนฉวี (2547) ได้กล่าวถึงปัญหาที่นักท่องเที่ยว

ขาดการเคารพกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติ และการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัญหาแก่อุทยานแห่งชาติ ตั้งแต่อดีตและปัจจุบันปัญหาดังกล่าวยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอในช่วงฤดูการท่องเที่ยว

3. ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก พบว่า อุทยานแห่งชาติส่วนใหญ่มีการจัดศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และมีการจัดการสื่อความหมาย แต่สื่อที่นำเสนอขาดความน่าสนใจและขาดความเป็นข้อมูลปัจจุบัน และอุทยานแห่งชาติบางแห่งมีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลที่ทันสมัยผ่านทางเฟซบุ๊ก โดยการจัดกิจกรรมด้านการเรียนรู้จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเรื่องราวให้สอดคล้องกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีชีวิต และสร้าง Story ที่เชื่อมโยงกับความเป็นมา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) โดยเน้นกิจกรรมส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก ซึ่งอุทยานแห่งชาติเกือบทุกแห่งดำเนินการอยู่แล้ว เช่น โครงการขยะคืนถิ่น และการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่หรือชาวบ้านในท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยว เป็นต้น

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า อุทยานแห่งชาติทั้ง 6 แห่ง มีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหารายได้จากการท่องเที่ยว การส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดความยั่งยืนชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคสังคมควรสร้างค่านิยมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และต่อยอดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: ประยูร ดาศรี, 2557)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อค้นพบจากการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนในการดำเนินการเพื่อพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ แนวทางการจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย แนวทางการบังคับใช้มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง เช่น กลไกภาคบังคับของกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และบริการ การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวทางการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้มีส่วนได้เสียด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น นักท่องเที่ยว ผู้ให้บริการ ผู้สื่อความหมาย และชุมชน แนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การสนับสนุนงบประมาณและจำนวนเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ การพัฒนาและปรับปรุงที่พักภายในอุทยานแห่งชาติ การปรับปรุงการเดินทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การสร้างกิจกรรมและมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการส่งเสริมให้มีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับเงินทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และได้รับการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช คณะวิจัยขอขอบคุณสำนักงานโครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (TEATA) และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทุกท่าน

References

- Buckley, R. *A Framework for Ecotourism*. Annals of Tourism Research, 21 (1994), 16-20.
- Dasri, Prayun. (2012). Destination Quality Standard Survey for Pang-Si-Da National Park, Srakaew Province. *Journal of International and Thai Tourism*, 10(2): 14-31.
- Department of Tourism. (2015). *Tourist Statistic in 2013*. Retrieved from <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/621>
- Department of Tourism. (2015). *Tourist Statistic in 2015*. Retrieved from <http://www.tourism.go.th/home/details/11/223/622>
- Department of Tourism. (2016). *Manual Evaluation of Quality Standard for Ecotourism Attractions*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.
- Diamantis, D. *Ecotourism: Management and Assessment*. London: Thomson. 2004.
- Fennell, D. *Ecotourism: An Introduction*. London: Routledge.1999.
- Kotsombat, Krit. (2010). *Assessment of the Ecological Tourism Potential: A Case Study of Tourist Sites of Sam Panbok in Phosai District of Ubon Ratchathani Province*. (Unpublished Master Thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.
- Luenshavee, Apinya. (2004). *Law Enforcement in Ecotourism Attraction Management: A Case Study of National Park*. Bangkok: Dhurakij Bandit University.
- National Economic and Social Development Board. (2012). *The Eleventh National Economic and Social Development Plan (2012-2016)*. Bangkok: National Economic and Social Development Board.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2013). *Sustainable Ecotourism on Green Line: A Case Study of North Eastern Regions*. Bangkok: Office of Economic and Social Development.
- Pongwiritthong, Ratthanan, and Pakvipas, Pakphum. (2014). The guideline for development of strategies to raise the standards of natural attractions in Chiang Mai: A case study of Doi Inthanon National Park. *Journal of Community Development Research*, 7(1): 44-55.

Suchaya, Wattanaporn. (2002) Guidelines for Tourism Site Management in Accordance with the Principles of Ecotourism: A Case Study of Doi Tung in Chiang Rai Province.

(Unpublished Master Thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand.

Thailand Institute of Scientific and Technological Research. (1997). *Policy Formulation for Ecotourism*. Bangkok: n.p.

Associate Professor DBA., Ranee Esichaikul holds her Doctor of Business Administration in Tourism, and currently is a lecturer, School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

Assistant Professor Ph.D., Rochaporn Chansawang holds her Doctor of Philosophy in Tourism, and currently is a lecturer, School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University.